

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Razred za filološke znanosti

Branko Tošović

KORELACIJSKA TERMINOLOGIJA

FILOLOGIJA, KNJIGA 46–47

Poseban otisak

Zagreb 2006

Branko Tošović
Institut für Slawistik der Universität Graz
Merangaße 70, A-8010 Graz
branko.tosovic@uni-graz.at

KORELACIJSKA TERMINOLOGIJA

Postoje različite riječi kojima se izražavaju jezični odnosi i koje nazivamo koreloremama. U radu se iznose tumačenja dviju takvih jedinica — *korelacije* i *relacije*. Cilj rada nije ukazivanje na to što bi bilo najbolje upotrebljavati, već da se prikažu osnovni pogledi na dane lekseme u leksikografiji i lingvistici.

0. Osnovni leksik kojim se izražava neki odnos čine riječi tipa *asimetrija*, *dihotomija*, *distinkcija*, *ekvivalentnost*, *identičnost*, *interakcija*, *interferencija*, *isprepletenost*, *konkurencija*, *korelacija*, *odnos*, *odnošaj*, *odnošenje*, *opozicija*, *opreka*, *ovisnost*, *prožimanje*, *ravnoteža*, *razlika*, *relacija*, *simetrija*, *spoj*, *srodnost*, *ukrštanje*, *utjecaj*, *uvjetovanost*, *uzajamnost*, *veza*, *zavisnost* i sl. Najčešće se upotrebljava *odnos* (161. mjesto po učestalosti — Moguš 1999), *veza* (273), *opozicija* (544), *zavisnost* (553), *relacija* (555), *ovisnost* (560), *sveza* (562), *opreka* (568), *korelacija*, *odnošaj* (569). Jezičnu jedinicu koja služi za označavanje bilo kog odnosa kao denotata ili signifikata nazivamo korelolemom. Svaki jezik raspolaže određenim sustavom korelolema. Postoje koreloseme (semantičke komponente koje izražavaju odnos, kao što su npr. *odno-*, *vez-*), koreloforme (oblici za ekspliciranje gramatičkih veza, recimo relativne zamjenice) i korelosintaksteme (sintaktičke jedinice s korelacijskom funkcijom tipa odnosnih rečenica). Primarnim korelolemama smatramo *odnos*, *korelaciju* i *relaciju*. Razgraničenje između njih dosta je složeno, gotovo i nemoguće.

1. Postoje nelingvistički i lingvistički pristup riječima za izražavanje odnosa. Nelingvistička tumačenja korelacijske terminologije uglavnom se susreću u filozofiji, logici (prije svega, u relacijskoj logici ili logici relacija) i matematici. U filozofiji postoji mišljenje da je relacija kategorija

nad kategorijama (Esler 2006). Tipično je ovakvo objašnjenje: »*Relacija* (relatio): Odnos. Odnos je uspostavljanje dijelova korelacijskog, tj. prepoznatog sadržaja kao onoga što pripada drugom prihvaćenom mišljenju. Korelacijsko mišljenje utvrđuje pripadnost sadržaja spoznaje različitim osnovnim oblicima, osnovnim relacijama (v. Kategorije). Osobito su važne prostorno-vremenske, kauzalne i teleološke (ibid) relacije. Pojmovi koji sami imaju sadržaj relacijski su ili odnosni pojmovi (ibid). Povezanost mišljenja zahtijeva da se sve konačnosti dovode u međusobnu vezu (stvarno ili po mogućnosti), što relativnost (ibid) svakog konačnog bitka pretpostavlja (v. relativ). Odnos kao takav je »subjektivni« (aperceptivni) čin mišljenja, ali on ima, ako je ispravan, »temelj« (ibid) u objektima (»fundamentum relationis«), tako da nakon uspostavljanja relacije same »stvari« (ne gola predodžba ili pojam kao takav) stoje u međusobnom odnosu. Naravno, mogu također stupiti u međusobni odnos pojmovi, spoznajne radnje kao takve. Relacije vrijede čas kao nešto objektivno, čas kao nešto subjektivno, one su čas empirijski, čas racionalistički ili kritički (ibid) stvorene.« (Eisler, www). Filozofska tumačenja *Korrelation* mnogo su kraća: »Interakcija posebno između objekta (ibid) i subjekta, vanjsko ili unutarnje iskustvo« (Eisler, www). U logici se ističe da svaki sud ima svoju kvalitetu, kvantitetu, modalitet i relaciju (Logik 2006).

2. U matematici se susreću sljedeće riječi: *odnos, relacija, korelacija, zavisnost, funkcija* i sl. Pod pojmom relacije ima se u vidu veza između vrijednosti dviju ili više veličina uspostavljenih matematičkim znacima (Matematički rečnik 1983:122), odnosno zbroj uređenih parova, tripleksa: »U matematici skup uređenih parova, trostrukosti i sl. [...] Matematički pojam relacije formaliziranje je onoga što bi se moglo slikovito označiti kao 'odnos'.« (Handbuch der Linguistik 1975: 359–260). Razlikuju se četiri osnovne vrste relacija: »1. tranzitivna relacija (relacija između elemenata *a* i *b*, koja, ako je ispunjena za *a* i *b*, kao i za *b* i treći element *c*, onda vrijedi i za *a* i za *c*), 2. simetrična relacija (relacija koja, kad je točna za *a* i *b* u tom poretku, ostaje točna i za *b* i *a*, uzete u ovom drugom poretku; relacija jednakosti je simetrična), 3. refleksivna relacija (relacija koja, dovodeći u vezu parove elemenata nekog skupa, ostaje u važnosti i kad su ovi elementi identični), 4. homografska relacija (relacija koja vezuje dve promenljive i koja je prvog stepena u odnosu na svaku od njih)« — Matematički rečnik 1983:122. Matematičke se relacije prikazuju pomoću streličastih ili relacijskih dijagrama. Posebnim oblikom takve relacije smatra se preslikavanje. Matematički se odnosi također

izražavaju riječju *korelacija* (*Korrelation*), pod čime se podrazumijeva oznaka za vrste stohastičke međusobne zavisnosti dviju slučajnih veličina X i Y , npr. životne dobi i vjerojatnosti smrti (Brockhaus 1986-B.18: 258).

Pojam relacije koristi se u prometu za oznaku udaljenosti između dvaju mjesta označenih njihovim imenima i u vojsci kao naziv operativnog izvještaja komande o tijeku operacija.

Što se tiče lingvističkih leksikografskih tumačenja, postoje različiti pristupi. Vladimir Anić objašnjava *korelaciju* kao povezanost u zajedničkom djelovanju, međuzavisnost, suodnos, a *relaciju* kao »način na koji različiti pojmovi stoje jedni s drugima u vezi, odnos prema komu, vezanost ili stupanje u dodir s kim, uvjetovanost jedne količine drugom količinom, razmjer, omjer« (Anić 1998). U Rečniku srpskohrvatskog književnog jezika *korelacijom* se naziva uzajamni odnos, uzajamna zavisnost, povezanost, a uz *relaciju* navode sljedeća značenja: način na koji različiti pojmovi stoje jedni s drugim u *vezi*; odnos prema nekome, vrsti vezanosti ili dolaženja u dodir s nekim; uvjetovanost neke količine drugom količinom, srazmjera (1967–75). Ponekad se *korelacija* tumači kao uzajamnost, uzajamni odnos, a *relacija* kao odnos i rastojanje (Moskovičević 1990).

Suvišnim tuđicama neki smatraju *korelaciju* i *relaciju* (Šimundić 1994). Pri tome se konstatira da *korelacija* predstavlja međuodnos, međuovisnost, uzajamnost, svezu, vezu, povezanost, a *relacija* označava odnos, odnošaj, razmjer, srazmjernu daljinu, udaljenost, razmak, dodir, doticaj, svezu, vezu. U objašnjenju se ne navode razlozi za uključivanje *korelacije* i *relacije* u suvišne tuđice (te su riječi zastupljene u velikom broju hrvatskih leksikografskih izdanja, posebno onih usko stručnih).

3. Kao ekvivalent engleskoj riječi *correlation* Benson daje *korelaciju* i *uzajamni odnos*, a kao korespondent *relation* služi *veza*; *rođak*, *srodnik*; *srodstvo*; *odnos*, *relacija* (Benson 1991). Leksemu *odnos* odgovara *relation*, *korelaciji* *correlation*, a *relaciji* *relation*, *distance*, *route*, *line* (Benson 1978; Benson 1990).

U njemačkoj se leksikografiji riječi *relacija* (*Relation*) posvećuje najveća pažnja. Ona se ovako tumači: »1. odnos u kome se [dvije] stvari, činjenice, pojma uspoređuju ili [međusobno] uvjetuju; odnos: logički; relacija između sadržaja i forme; dovođenje u međusobnu vezu dviju veličina; nešto u [jednu, pravu] relaciju dovesti; ova se cijena ne nalazi ni u kakvome (vrijednosnome) odnosu sa kvalitetom robe; 2. (zast.) druš-

tvena, poslovna i sl. povezanost: sa nekim biti u odnosu, 3. (zast.) [admin.] izvještaj, podnijeti predstavku, molbu«. (Duden 1983). Postoji i ovakvo objašnjenje: »[...] svaki način izražavanja koji odražava odnos između određenih stvari, okolnosti, veličina, brojeva, između ostalog relata [...]« (Brockhaus 1986-B.18:258). U natuknicama njemačkih jednojezičnih rječnika pojavljuje se *Verbindung* (veza), *Zusammenhang* (veza, povezanost), *Wechselbeziehung* (uzajamna veza, međusobna zavisnost, uzajamni odnos), *Abhängigkeit* (zavisnost), *Verbundenheit* (veza, tijesna veza) pa se dobivaju tautološka tumačenja, recimo *Korrelation — wechselseitige Beziehung*. Pod pojmom korelacije (*Korrelation*) podrazumijeva se »uzajamni odnos: korelacija između ponude i potražnje; nešto dovesti u korelaciju sa nečim« (Duden 1983).

U ruskim se leksikografskim priručnicima riječ *реляция* susreće veoma rijetko. Recimo, u četvorotomnom rječniku MAL navode se dva značenja, koja uopće nisu povezana sa kategorijom o kojoj govorimo: »1. устар. письменное донесение, сообщение о ходе военных действий, 2. описание боевого подвига при представлении к награде«. Gotovo identično objašnjenje nalazimo u rječnicima stranih riječi (ССИС 1993:524; Крысин 1998:600). СРЈ уз *кореляция* daje veoma kratko tumačenje: »Взаимная связь, соотношение предметов, понятий или явлений [лат. correlatio]«. (СРЈ 1985).

U hrvatskim dvojezičnim rječnicima *korelacija* i *relacija* tumače se na različite načine. Uz *relatio* Mirko Divković navodi ove ekvivalente: 1. vraćanje: a) odbacivanje, b) ponavljanje (kao govornička figura), c) izvješćivanje, izvještaj, pripovijedanje, kazivanje (1900). U englesko-hrvatskom rječniku kao ekvivalent za *relation* dolazi 1. *izvještaj, pripovijetka*, (pravno) *prijava, prijavni materijal*, 2. *uzročni, logički odnos* (between); *veza* (to s čim, na), 3. *veza, odnos* (službeni, društveni i dr.); *srodstvo*, 4. *rođak, rođakinja, rod, srodnik*, a za *correlation* *korelacija, međusoban odnos* (with), *uzajamna zavisnost* (Englesko-hrvatski rj. 1998). U rusko-hrvatskom rječniku riječ *кореляция* objašnjava se kao suodnos, korelacija, a *реляция* kao ratni izvještaj (Poljanec—Madatova-Poljanec 1973).

Sličnu situaciju nalazimo u srpskim dvojezičnim rječnicima. Tako *Rečnik latinsko-srpskohrvatski* daje sljedeća značenja *relatio*: vraćanje, ponavljanje, predlog, izveštaj, nazivanje, pripovedanje (Čolić 1991). Srpskohrvatsko-ruski rečnik sadrži odrednice za *odnos* i *relaciju* (1982). U njemu se *relacija* tumači kao *отношение, соотношение, участок пути*. Riječ *korelacija* ne navodi se, ali se daje pridjev *korelativan — соотносительный, коррелятивный*. U stručnim rječnicima prevedenima s engleskog ili orijen-

tiranima na taj jezik obično se susreće *relation/relacija* (McGraw-Hill 1989), a rjeđe *correlation/korelacija* (Tasić–Bauer 1989). Ristić i Kangrga ne navode *Korrelation*, već samo *Korrelat* (»nešto ukoliko s nečim drugim stoji u uzajamnom odnosu«), a u tumačenju *Relation* upućuju na *Bericht i Beziehung* (Ристић–Кангрпа 1936).

4. Različita tumačenja korelacije i relacije nalazimo u lingvističkim rječnicima, leksikonima i enciklopedijama.

U anglo-američkim lingvističkim priručnicima susreće se, po pravilu, *relation i correlation*. Pod *relation* David Crystal podrazumijeva opći termin za oznaku važne veze između dvaju ili više elemenata u nekom jeziku, kao što su ekvivalencija, kontrast, uključenje, upravljanje (Kristal 1985: 171).¹ Aktivno se koristi i termin *grammatical relation*: »Tradicionalno izraz g[ramatička] r[elacija] (ponekad takođe 'gramatička funkcija') identificira odnos između glagola i njegovih depedencija kao što je 'subjekt', 'direktni/indirektni objekt' i dr. Generativna lingvistika, koja ima za cilj karakteriziranje jezika kao osmišljenog sustava znanja, fokusira pitanje na točnu ulogu gramatičke relacije u sustavu«. (Intern. Encycl. Ling. 1992:83). Riječ *correlation* J. Richards, John Platt i H. Weber objašnjavaju kao mjeru interakcije između dvaju skupova (Richards–Platt–Weber 1985:66).

U njemačkim lingvističkim leksikonima nalazimo drukčija tumačenja. Pod pojmom *Korrelation* C. Heupel podrazumijeva »die Wechselbeziehung« (uzajamnu vezu, uzajamni odnos), a pod *Relation* – »a) gramatički: Relacija između dvaju čvorova predstavlja funkciju, b) semantički: U semantičkom se polju nalaze svi parovi koji su međusobno hiponimi, koji dakle u prosječnom odnosu imaju isti hiperonim« (Heupel 1973). W. Ulrich govori o *korelaciji*, ali samo kao o fonološkom pojmu: »Korelacija (lat. *correlatio* = međusobni odnos): Odnos između dvaju

¹ »U gramatičkoj analizi, na primer, funkcionalna uloga neke imenice u odnosu na glagol može se identifikovati pomoću termina kao što su subjekt, objekt, agens, dopuna itd. Ovakvi 'relacijski' pojmovi zauzimaju centralno mesto u nekim teorijama (npr. u padežnoj i relacionoj gramatici), dok su u drugima marginalni (npr. u gramatikama tipa 'Aspects'). U semantici, korespondencije među leksičkim jedinicama sličnog, suprotnog, itd. značenja nazivaju se smisaoni odnosi (sense relations) i svrstavaju se pod pojmove kao što su sinonimija i antonimija. Na najopštijem nivou, jezički odnosi mogu se podeliti na dva tipa – sintagmatske i paradigmske. [...]; korelacija Termin kojim se u fonologiji Praške škole označava sistemski odnos između dve serije glasova. Na primer, serija bezvučnih i serija zvučnih frikativa u engleskom povezane su 'korelacijom' zvučnosti; zato je zvučnost 'znak korelacije'.« (Kristal 1985:171).

redova fonema koji se nalaze u parovima u odnosu na isto distinktivno obilježje, npr. zvučni /b/, /d/, /g/ nasuprot bezvučnim /p/, /t/, /k/.« (Ulrich 1987:104). Metzler tumači i *korelaciju* i *relaciju*: »*Korelacija* U glosematici je *relacija* (kod Hjelmsleva tzv. *funkcija*) između dviju veličina koje ne pripadaju zajedničkom znaku. Korelacija se time nalazi između elemenata jednog sustava. [...]«; »*Relacija* Povezanost dviju stvari ili svojstava ili stvari i svojstva « (Metzler 2000:574).

U ruskim lingvističkim leksikonima nema natuknice o relaciji (*кореляция*), dok se za korelaciju (*кореляция*) kaže da predstavlja uzajamnu ekvivalentnost, uzajamnu vezu i uvjetovanost jezičnih elemenata (БЭС 2000:243).

5. U lingvistici postoje dva pogleda na korelaciju i relaciju. Uži polazi od toga da je korelacija odnos paradigmatskog tipa, a relacija odnos sintagmatskog tipa. U takvu pristupu korelacija je nerealizirani odnos zasnovan na bliskosti ili sličnosti, odnos *ili—ili*, odnos po vertikali. Relacija je realizirani odnos, odnos *i—i*, odnos po horizontali. U širem pristupu korelacija i relacija ne razgraničavaju se strogo, odnosno prva se ne veže isključivo za paradigmatsku razinu, a druga za sintagmatsku. Postoje i mišljenja da korelacija podrazumijeva zavisnost, a relacija binarnu vezu. Međutim, to je suviše usko shvaćanje, koje je teško realizirati u praksi.

Luis Hjelmslev pod korelacijom podrazumijeva odnos u sustavu (paradigmatički odnos), a pod relacijom odnos u realizaciji (sintagmatski odnos) (1998:4). On tvrdi da je riječ *korelacija* posebno prikladna za oznaku funkcije *ili—ili*, a kao najadekvatniji naziv za funkciju *i—i* smatra *relaciju*.² Pri tome ističe da korelacija (morfološki odnos) i relacija (sintagmatski odnos) uvjetuju jedna drugu i da je suština gramatičkog mehanizma u složenoj interakciji morfoloških kategorija i sintaktičkih jedinica. Moderna je lingvistika prihvatila Hjelmslevljevo izdvajanje paradigmatskih i sintagmatskih odnosa, ali je s pravom ostala suzdržana prema tumačenju korelacije i relacije.

6. U drugoj polovici šezdesetih i sedamdesetih godina XX stoljeća u okviru generativne gramatike J. Gruber zasnovao je teoriju tematskih

² Ona se upotrebljava u užem značenju, nego u logici, u kojoj taj pojam označava ono što Hjelmslev naziva funkcijom. Hjelmslev razlikuje relaciju i korelaciju na taj način što pod relacijom podrazumijeva odnose u tekstu (procesu, dakle u sintagmatici), a pod korelacijom odnose u sistemu, u paradigmatici (Katičić 1963:68).

relacija (ili θ -teorija). Ona predstavlja varijantu padežne gramatike Ch. Filmora, ali se od nje razlikuje time što određena imenska skupina može u istoj rečenici biti član više tematskih relacija, tj. može imati više tematskih uloga (agent, izvor, tema, cilj, instrument, lokacija i sl.). »Teorija pretpostavlja da postoji konačan (mali) skup tematskih relacija iz kojega različite glave uzimaju nekoliko relacija i pridružuju ih svojim argumentima. Izabrane relacije dio su leksičkog unosa glave i čine njezinu argumentnu strukturu. Svaki sintaktički argument dobiva iz te strukture jednu θ -ulogu. Argumenti se dijele na unutarnje i vanjske, pa se analogno tomu mogu podijeliti i njihove θ -uloge. Unutarnji su oni argumenti koji su supkategorizirani i upravljani glavom (npr. objekt), a vanjski su oni koji nisu supkategorizirani i upravljani glavom (subjekt).« (Mihaljević 1998:191).

Noam Chomsky izdvaja relaciju suglasnosti između oglednog skupa fonema i oglednog skupa morfema. »Ovu relaciju saglasnosti možemo delimično izgraditi terminima razmatranja o jednostavnosti; foneme i morfeme nekog jezika, drugim rečima, možemo definisati kao ogledne foneme i morfeme koje, između ostalog, vode najjednostavnijoj gramatici. Ovako dobijamo savršeno jasan način za definisanje međuzavisnih nivoa, bez cirkularnosti. Naravno da ovde ne dobijamo odgovor na pitanje o tome kako da na direktan i mehanički način iznađemo foneme i morfeme. Međutim, ni jedna teorija koja se odnosi na fonologiju ili morfologiju, takođe, ne ispunjava stvarno ovaj zahtev, a imamo vrlo malo razloga da verujemo kako je to na neki zadovoljavajući način uopšte i moguće. U svakom slučaju, kada naše ciljeve ograničimo na razvijanje procedure vrednovanja gramatika, ostaje nam vrlo malo razloga za prigovore u vezi sa mešanjem lingvističkih nivoa, pri čemu cirkularnost u definisanju međuzavisnosti nivoa možemo eliminisati bez teškoća.« (Čomski 1984:69). U *Sintaktičkim strukturama* N. Chomsky koristi se dosta suženim korelacijskim aparatom. Najčešća korelolema *odnos* dolazi u ovakvim spojevima: dvostruki *odnos*, formalni *odnos*, gramatički *odnos*, strukturni *odnos*, *odnos* između sinteze i analize izraza, *odnos* aktiva i pasiva, *odnos* gramatike prema korpusu, *odnos* između govornika i slušaoca, *odnos* između lingvističke teorije i posebnih gramatika, *odnos* između riječi, *odnos* semantike i sintakte, *odnos* između skupa gramatičnih i skupa uočenih rečenica. Riječi *relacija* i *korelacija* susreću se samo na nekim mjestima: gramatička *relacija* glagol–objekt, (gramatička *relacija* subjekt–glagol; *korelacija* između sintaktičke strukture i značenja i sl.).

U utvrđivanju tipološke klasifikacije jezika Edward Sapir razlikuje

(a) bazične, derivacijske i čiste odnose, (b) čiste i složene sintaktičke relacije. Jezici u kojima ne postoje konkretni koncepti odnosa jezici su s čistim sintaktičkim relacijama. Oni mogu biti jednostavni i kompleksni.³

U čistu korelacijsku analizu spada rad Smiljke Stojanović »Osnovni relacijski termini« (1997). Relacionalnost se kao leksičko značenje može, po njenom mišljenju, vezati za riječi koje po teoriji prototipa nisu ni glagoli ni imenice (izražavaju karakteristike i jednih i drugih) i koje se mogu nazvati relacijskim terminima (121). Smiljka Stojanović poziva se na P. Hopera i S. Tompsona, koji su tvrdili da postojanje relacijskih termina opravdava činjenica da nisu sve imenice podjednako referencijalne i da smanjivanje referencijalnosti jedne imenice znači njezino udaljavanje od imenice prototipa i njezino približavanje glagolu, jer je prototipska funkcija glagola prezentiranje stvarnog događaja. Ako relacijski termin sadrži redukovanu predikaciju, a klauza razvijenu, onda se javlja potreba da se određenim formama zadrži odnos predikacije. »Otuda se odnos predikacije pretvara u odnos determinacije što za popratnu pojavu ima dekategoriizaciju. Ta dekategoriizacija je postepena, nikad potpuna.«. A na pitanje što je relacijsko kod termina *paljenje*, daje se ovakav odgovor: »To je unutrašnja veza između predikata i njegovih argumenata (agensa i pacijensa) što u klauzi (sadrži razvijenu predikaciju) odgovara odnosu subjekta i objekta prema glagolu u ličnom glagolskom obliku.« (122–123). Smiljka Stojanović ističe da je postojanje unutarnje veze zajedničko svim relacijskim terminima i da su različiti samo tipovi veza: kod agentivnih nominala odnos je vršioca prema predmetu (*ljubi-*

³ »Svaki se od ova četiri tipa može podijeliti na *aglutinativan*, *fuzijski* (tj. s vanjskom fleksijom) i *simbolizacijski* (tj. s unutrašnjom fleksijom) podtip, a među jednostavnim jezicima s čistim sintaktičkim odnosima postoji i *izolativna* podvrsta. I napokon, i prema Sapiru, s obzirom na stupanj kompleksnosti riječi, jezici su ili *analitički*, ili *sintetički*, ili *polisintetički*, uglavnom u tradicionalnom smislu tih termina. / Na ovaj se način dobiva složena i precizna mreža kriterija za određivanje mjesta jezika u klasifikacijskoj shemi. Ta se mreža, dakako, prema potrebama može još i u detaljima razraditi, ali već je i ovako u njoj otvoreno daleko više mjesta nego bilo u kojoj tradicionalnoj tipologiji. Tako će prema Sapiru među jednostavnim jezicima s čistim sintaktičkim relacijama biti kineski i ewe, kao izolativni i analitički, a tibetski kao aglutinativan i analitički, među kompleksnim jezicima s čistim sintaktičkim relacijama turski (aglutinativan i sintetički), šiluk (simbolizacijski i analitički), kampućijski (fuzijsko-izolativan i analitički); među jednostavnim jezicima sa složenim sintaktičkim relacijama bantu (aglutinativan i sintetički), francuski (fuzijski i analitički); među kompleksnim jezicima sa složenim sintaktičkim relacijama latinski, grčki i hrvatskosrpski (fuzijski i sintetički), algonkinski (fuzijski i polisintetički), engleski (fuzijski i analitički), arapski i hebrejski (simbolizacijsko-fuzijski i sintetički) itd.« (Škiljan 1985:163).

telj muzike i vina), kod reprezentativnih relacijskih termina prisutan je refleks cjeline u dijelu (*statueta Neptuna*), kod termina srodstva relacije su sinonimne i simetrične (*sestra : sestra*) ili asimetrične (*sestra : brat*). Jedan od problema u vezi s relacijskim terminima ona vidi u slučajevima kada jedna relacijska riječ prestaje da označava relaciju i počinje da se ponaša kao konkretna imenica.⁴ Smiljka Stojanović zaključuje da značenje unutarnje veze povezuje sve relacijske termine, dok se zakonitosti i uvjeti javljanja raznorodnih tipova relacijskih termina moraju posebno sagledati i objasniti. Ona je razmatrala i binarne relacije posesije jeziku te ukazivala na holizam i partitivnost (1996). Njezina polazna postavka jest da u osnovi posesije leži binarna relacija posesora i posesuma. Ona tvrdi da prava priroda relacije zavisi od entiteta koji ulaze u odnose binarnosti. Autorica izdvaja nekoliko relacijskih termina (relacijsku imenicu, termine socijalnih uloga, nomina professionis, nazive dijelova tijela) i relacija (sinominske, asimetrične, simetrične, recipročne, tranzitivne, refleksivne, relaciju pripadanja, relaciju posjedovanja, horizontalne relacije, binarnu relaciju neotuđive posesije).⁵ Svaka se posesivna forma nalazi u određenom odnosu prema imenici koju modificira, a značenje relacije uvjetovano je obilježjima svakog od skupova koji se dovode u binarnu relaciju (89). U tumačenju dijelova tijela kao relacijskih termina ona ističe uvjete neophodne imenici za oznaku dijela tijela (144–158). U svim primjerima u kojima se dio tijela javlja kao relacijski termin uspostavlja se binarna relacija posesije, a između posesora i posesuma odnos neotuđive posesije (158). Posesija kao relacija ima dva smjera: posesivnost ($A_1 \rightarrow A_2$) i pripadnost ($A_1 \leftarrow A_2$). »S obzirom na prirodu smerova holizam bi bio

⁴ »To se dešava kada se povećava njena 'imeničnost'. Tada dolazi do strukturne polisemije uvjetljene leksičkom polisemijom. U imeničkoj frazi *njegova slika* relacijski termin *slika* može da bude rezultat rada umetnika kao i predstava lika. Ako počne da označava konkretni predmet ona gubi svoj relacijski karakter. U klauzi *To je slika*, reč *slika* je prototip za imenicu. Međutim, u klauzi *To je njegova slika* gde se *slika* može upotrebiti sa značenjem nečijeg poseda, opet se uspostavlja relacionalnost, jer posed pretpostavlja vlasnika (relacija poseda).« – Stojanović 1997:125–126.

⁵ Razlika između posesije i pripadnosti je u smjeru predikacije: ako argument A_1 predstavlja posesora (subjekt posesije), a A_2 posesum (objekat posesije), onda je pripadnost relacija sa smjerom predikacije od posesuma k posesoru, a posesivnost relacija sa smjerom predikacije od posesora k posesumu (Stojanović 1996:14). Terminom *posesija* ona naziva predikaciju bez obzira na smjer koji ima, ističući da je veoma teško utvrditi granicu gdje prestaje posesija, a počinje valenca (isto, 15). U principu holizam je rezultat posesivnosti, a partitivnost posljedica djelovanja pripadnosti (isto, 288).

rezultat posesivnosti, dok bi partitivnost bila posledica dejstva pripadnosti.« (159).

7. U Belićevim mislima o sveopćoj povezanosti u jeziku koristi se izraz *lingvistička relacija*: »Ima naučnika koji prvo istražuju jezičku formu, pa tek onda iznose na videlo postojanje pojave kojoj je ta forma obeležje. Smatram da takav postupak nije opravdan, iako je u svakoj sredini forma koja je svojstvena njenom jeziku doista nešto što je za tu sredinu obavezno. Najvažnije je ono što oličava sobom osnovne sadržaje te forme, a što pojedinci, ne baš mnogo adekvatno, nazivaju unutrašnjom formom. Za to ja rezervišem termin interni odnos, ili još prostije — lingvistička relacija. Ona može imati spoljašnju formu, ali to nije tako neophodno. Takva je relacija postojala u jeziku i pre nego što je stvoren poseban jezički oblik za njeno iskazivanje, ona ostaje prisutna u njemu i onda kad se takav oblik, tokom vremena, iz jezika izgubi. To je, jednom rečju, relacija od fundamentalnog značaja za jezik, što nikako nije forma koja može biti samo privremenog karaktera.« (Belić 1998:11). Od korelolema Belić najčešće upotrebljava *vezu* i *odnos*, zatim *zavisnost*, *povezanost* (opća *povezanost*), manje *relaciju*, a najmanje *korelaciju*. U tumačenju padežnih odnosa preovladavaju riječi *veza*, *odnos* i *relacija*.⁶ Mnogo se rjeđe koristi *odnošaj*. U jednom pasusu od dvije rečenice Belić daje pet korelolema: *odnos*, *veza*, *odnošaj*, *relacija* i *zavisnost*. (153)⁷

Milka Ivić smatrala je da su se strukturalisti upustili u problem međusobnih padežnih relacija u okviru cjelokupnog padežnog sustava, iako je, po njezinu mišljenju, bilo prirodnije krenuti od onoga što je bilo važnije objasniti: semantičko-funkcionalni odnos u okviru svakog padeža posebice (Ivić 1953–54:197). U analizi se pojavljuje različita korelacijska terminologija (*padežni odnosi*, *međusobne padežne relacije*, *priloški odnosi*, *zavisan* i *nezavisan odnos*, *funkcionalno-semantička strana odnosa*, *semantičko-funkcionalni odnosi*, *sinkretizam* (*padežni*, *morfološki*, *oblički*), *opozicionalna funkcija*, *padežne relacije*, »*prelogični*« *odnosi* i dr.). Milka Ivić najčešće upotrebljava riječ *odnos*, *međusobni odnos*, *vezu*, *povezivanje*, *povezanost*, *međusobni spoj*, a vrlo rijetko *korelaciju* i *relaciju*. Pridjevi *korela-*

⁶ Na str. 148 on kaže: »različiti odnosi ili *relacije* u koje stupaju padeži«.

⁷ Ako bi se sudilo po predmetnom registru *Opšte lingvistike*, ne bi se mogao steći dojam da se Belić intenzivnije bavio problemom jezičnih odnosa, jer se samo na nekim mjestima spominje riječ *odnos* (Belić 1998:382). Korelolema *zavisnost* daje se u izrazima »priroda *zavisnosti* u jeziku«, »značenje *zavisnosti*«, »*zavisnost* i slaganje vremena«.

itivni i relacijski rijetko se susreću.

Dubravko Škiljan dosta često upotrebljava *relaciju* u različitim spojevima: međusobna *relacija*, međusobna sintaktička ili semantička *relacija*, *relacija* dvaju aspekata, *relacija* identiteta, *relacija* između jedinica, *relacija* između jezika i društva, *relacija* između jezika i govora, *relacija* između jezika i stvarnosti, *relacija* između nezavisnih gramatema i leksema, *relacija* između sadržaja znaka i izvanjezičnog fenomena, *relacija* jedinica, *relacija* jezične djelatnosti, jezika i govora, *relacija* latinskog s romanskim jezicima, *relacija* preslikavanja, *relacija* pridruživanja, *relacija* sa sadržajem, *relacija* u saussureovskom smislu, sintaktička čista *relacija*, sintaktička *relacija*, sintaktička složena *relacija*, značajna *relacija* i sl. (1985). Samo na jednom mjestu zapazili smo *korelaciju*.

Ranko Bugarski rijetko upotrebljava riječ *korelacija* (globalna *korelacija* između društvene zajednice i tipa jezičke strukture, fundamentalna *korelacija*, *korelacija* među genetski bliskim jezicima, izvesna *korelacija*, međusobna *korelacija*, sadržaj *korelacija*). Na nekoliko mjesta pojavljuje se *korelat* (leksički *korelat*, semantički *korelat*). Rijedak je pridjev *korelativni* (*korelativna* faza), glagol *korelirati* (rod *korelira* sa spolom). Leksem *relacija* malo se koristi.

Snježana Kordić govori o kategoriji relacije, pod čime podrazumijeva relaciju kojom se ostvaruje pridruživanje svojstva cjelini (1995:15–20). Ona ističe stav Ernsta Cassirera da jezik kategoriji relacije prilazi zaobilazno, preko drugih kategorija, najčešće preko supstancije i kvalitete, te dodaje: »Sadašnje stanje u jeziku, da ista jezična sredstva kojima se izražava kategorija relacije ujedno služe i za izražavanje drugih kategorija, može se objasniti kad se ima na umu navedeni princip razvoja jezičnih kategorija.« (1995:16–17). Autorica konstatira da hrvatski jezik nije razvio posebno sredstvo za izražavanje relacije.

Danko Šipka pisao je o leksičkim elementima i njihovim relacijama (1998:43–55). One se mogu, po njegovu mišljenju, shvatiti kao umrežene veze među leksemima.⁸ Postoje tri tipa leksičkih relacija: sadržajne (npr. odnos suprotnosti između dvaje leksema: *živ*–*mrtav*), formalne (npr. leksemi koje se rimuju: *bor*–*door*) i sadržajno-formalne (npr. jed-

⁸ »Jasno je da konkretne leksičke jedinice mogu stupati u više različitih relacija istovremeno. Tako na primjer, *kosa* 'dlake na glavi kod ljudi' stupa istovremeno u sadržajnu relaciju sinonimije sa *vlasi*, formalni odnos rimoizgovornosti sa *rosa*, te sadržajno-formalnu relaciju homonimije sa *kosa* 'poljoprivredna alatka'.« (Šipka 1998: 43).

naka forma različita sadržina: *kosa* 'vlasí' – *kosa* 'oruđe' (1998:43). Slijedom trijadne koncepcije znaka Richardsa i Ogdena Šipka izdvaja designativne relacije (*živ*–*mrtav*) i denotativne relacije (npr. različite meronomije, kao što su nazivi za dijelove tijela: *ruka*–*prst*). U designativne sadržajne relacije se po tradiciji ubrajaju sinonimija, međuleksemiska dubletnost i antonimija, dok su denotativne sadržajne relacije taksonomije, meronomije i hijerarhije bez grananja (44).⁹ Designativne sadržinske relacije zasnivaju se na relacijama designata pa se govori o sinonimskim, dubletnim i antonimskim parovima, odnosno gnijezdima. Antonimija je relacija primarnoga ranga, a sinonimija i dubletnost sekundarnog ranga.

Pod pojmom relacije Jelisaveta Milojević podrazumijeva dubinski logički odnos argumenta (ili argumenata) s obzirom na glagol (1996:19). Ono što se obično naziva argumentom (*agens*, *instrument*, *pacijens* i sl.) autorica imenuje kao relaciju i razlikuje 15 vrsta (relacija 'agens', relacija 'instrument 1', relacija 'instrument 2', relacija 'instrument 3', relacija 'objekt', relacija 'faktiv', relacija 'pacijens', relacija 'izvor', relacija 'cilj', relacija 'posjed', relacija 'socijativ', relacija 'mjesto', relacija 'vrijeme' (20)).¹⁰

8. U nekim radovima *korelacija* i *relacija* tumače se u okviru jezičnog znaka (Kačić 1993), kao semantička podređenosti i nadređenost u leksikonu (Kašić 1996), u interakciji obveznosti i funkcionalne relacije (Arsenijević 2000), kao opozicijski odnos sufiksa (Pavlović 1961), u analizi imperativa (Prčić 1984) i sl. U razmatranju međuodnosa gramatike i leksikona u suvremenoj lingvističkoj teoriji Jasmina Moskovljević često upotrebljava riječ *relacija* (Moskovljević 1997). Ona problematizira prirodu strukturnih relacija u rečenicama s direktnim govorom i razmatra sintaktičke relacije između klauze koja reproducira jezični izraz prvobitnog govornika (direktnog govora) i klauze uz pomoć koje se ona uključuje u diskurs (uvodne klauze) – Moskovljević 1996. U analizi elementarne morfografske klase Duško Vitas objašnjava značaj dvaju matematičkih relacijskih pojmova. Jedan je relacija ekvivalencije, koja predstavlja opći pojam jednakosti ($\approx$): »Naime, ako je na nekom skupu A definisana relacija ekvivalencije q , tada se skup A razlaže na

⁹ On ističe da u sadržajno-formalnu kategoriju spadaju relacije koje su obuhvaćene prilično nepreciznim terminom *homonimija* te one na koje se odnosi naziv *paronimija* (Šipka 1998:52).

¹⁰ Ona navodi 11 relacijskih obilježja ('kontrolirani', 'uzrok', 'efekt', 'izvor', 'cilj', 'aktivan', 'pasivan', 'afektor', 'afektirani', 'mjesto', 'vrijeme' (Milojević 1996:21) i daje popis engleskih i srpskohrvatskih minimalnih parova (25–97, 98–163).

disjunktivne podskupove, koje nazivamo klasama, i koje se sastoje od onih elemenata skupa koji su u relaciji q .« (1997:198).

9. Pojmom relacije mi se koristimo u tumačenju semantike glagola i smatramo da dinamika koju on izražava sadrži više aspekata: izmjenu, razvoj, proces, radnju, aktivnost, zbivanje, događanje. Radnja, stanje i odnos međusobno su povezani (svaka radnja podrazumijeva neko stanje, svako stanje predstavlja određeni odnos, a svaki odnos implicira radnju i stanje). Na denotativnom planu postoji integrativni tripleks koji na pojmovnom (konceptualnom, signifikativnom) i izražajnom (jezičnom) nije razvio odgovarajući korespondent. Takvoj semantičkoj leguri dali smo ime *direstat*, po prvim slovima onoga što izražava glagol (dinamiku, relaciju, statiku). Budući da *direstat* sadrži najmanje dvije komponente (dinamiku i statiku, dinamiku i relaciju, relaciju i statiku) ili sve tri zajedno (dinamiku, statiku, relaciju), glagol je konceptualna legura u kojoj u jednom slučaju prevladava dinamika (*udarati*), u drugom statika (*mirovati*), u trećem relacija (*razgovarati*), ali teško da postoji situacija kada glagol izražava samo jedno. Svaki je glagol osobita konceptualna duga sa specifičnim rasporedom elemenata. Tu vrstu riječi možemo nazvati svojevrsnim jezičnim kameleonom. Budući da glagol izražava konceptualnu leguru u kojoj se na razne načine spajaju i kombiniraju superdenotati dinamika, statika i relacija, najadekvantija je podjela na glagole radnje, stanja i odnosa. Prva dva tipa spadaju u glagole nominacije, drugi u glagole korelacije.¹¹ Kod nekih glagola ne jedan, nego dva elementa grade odgovarajući denotativni dupleks: distatik (radnja + stanje), direlat (radnja + odnos) i restatik (odnos + stanje). Npr. distatički je glagol *plakati*, direlacijski *cvjetati*, restatički *stariti*. Ponekad su ravnomjerno zastupljena sva tri elementa, recimo u glagolu *njegovati*. Na mjestu presijecanja kvalitete, kvantitete i kontinuiteta nastaje arhedirestat. On se pojavljuje integracijom dinamike, statike i relacija, s jedne strane, i kvalitete, kvantitete i kontinuiteta, s druge.

10. U analizi smo došli do zaključka da je veoma teško napraviti valjanu distinkciju između *korelacije* i *relacije*, iako je, kao što smo vidjeli, bilo takvih pokušaja. Zbog ograničenosti prostora naše je razmatranje bilo više u formi predstavljanja drugih mišljenja, a manje u obliku isticanja vlastitog mišljenja, predlaganja konkretnih rješenja (što namjeravamo učiniti u nekom drugom radu). Dalje istraživanje treba dati

¹¹ O univerzalnoj semantičkoj klasifikaciji glagola v. Tošović 1998.

odgovor na pitanje treba li osnovne koreloleme kao što su *odnos*, *korelacija*, *relacija* i *interakcija* razgraničavati ili ih treba ostaviti za slobodnu (široku) upotrebu i tumačenje. Ako bismo ih strogo razgraničavali, onda bismo pod odnosom podrazumijevali opću povezanost, pod relacijom bilo koju jednosmjernu vezu, pod korelacijom svaku dvosmjernu vezu, a pod interakcijom reverzibilnu dinamičku vezu.

Literatura

- Anić, Vladimir. ³1998. *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb : Novi Liber.
- Arsenijević, Nada. 2000. O valentnosti glagola *trebati*. *Зборник Матимце српске за филологију и лингвистику* XLIII, 35–41.
- Белић, Александар. 1998. *Општа лингвистика*. Београд : Завод за уџбенике и наставна средства.
- Benson, Norton. 1978. *Srpskohrvatsko-engleski rečnik*. Uz saradnju Biljane Šljivić-Šimšić. Cambridge, New York, Perth, Chester, Melbourne, Sydney : Cambridge University Press.
- Benson, Norton. 1990. *Srpskohrvatsko-engleski rečnik*. Cambridge, New York, Port, Chester, Melbourne, Sydney : Cambridge University Press.
- Benson, Norton. ³1991. *Englesko-srpskohrvatski rečnik*. Beograd : Prosveta.
- БЭС ²2000. *Большой энциклопедический словарь*. Гл. редактор В.Н. Ярцева. Москва : Большая российская энциклопедия.
- Brockhaus Enzyklopädie 1986. In 24 Bänden. Völlig Neubearb. Aufl. Mannheim : F. A. Brockhaus.
- Bugarski, Ranko. 1996. *Sabrana dela*. Knj. 1–8. Beograd : Čigoja štampa.
- Čolić, Jovan D. 1991. *Rečnik latinsko-srpskohrvatski*. Beograd : Dereta.
- Čomski, Noam [N. Chomsky]. 1984. *Sintaksičke strukture*. Novi Sad : Dnevnik i Književna zadruga. [Prijevod djela Noam Chomsky, *Syntactic Structures*, ¹¹1975.]
- Deutsches Universalwörterbuch*. 1983. Mannheim, Wien, Zürich : Duden-verlag.
- Divković, Mirko. ²1900. *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*. Priredio Mirko Divković. Zagreb : Naklada hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade.
- Eisler, Rudolf. 2006. *Wörterbuch der philosophischen Begriffe*. <http://www.textlog.de/7541.html>
- Ельмслев, Л. [L. Hjelmslev]. 1998. Можно ли считать, что значения образуют структуру. Благовещенск : Благовещенский гуманитарный колледж им. И.А. Бодуэна де Куртенэ. Стр. 3–22. [Prijevod rada L. Hjelmslev, *Dans quelle mesure les significations des mots peuvent-elles être considérées comme formant une structure? Proceedings of the Eighth International Congress of Linguists*, Oslo, 636–654.]

- Ельмслев, Л. [L. Hjelmslev]. 1999. *Пролегомены к теории языка*. Москва : Прогресс. (Зарубежная лингвистика, I.) [Prijevod djela *Prolégomènes à une théorie du langage*.]
- Handbuch der Linguistik* 1975. München : Nymphenburger Verlagshandlung.
- Heupel, C. 1973. *Taschenwörterbuch der Linguistik*. München : List Verlag.
- Hrvatski čestotni rječnik* 1999. Sastavili Milan Moguš, Maja Bratanić, Marko Tadić. Gl. urednik Milan Moguš. Zagreb : Zavod za lingvistik u Filozofskog fakulteta, Školska knjiga.
- International Encyclopaedia of Linguistics* 1992. Editor in Chief William Bright. New York, Oxford: Oxford University Press. Podatci sa str. 83—86.
- Ивић, Милка. 1953—54. О проблему падежне системе у вези са савременим схватањима у лингвистичкој науци. *Јужнословенски филолог* XX(1953—54):1—4, 191—211.
- Ivić, Milka. 1975. *Pravci u lingvistici*. Ljubljana : Državna založba Slovenije.
- Kačić, Miro. 1993. Jezični znak kao matematičko-logička relacija. *Suvremena lingvistika* 35—36(1993):1—2, 93—101.
- Kašić, Zorica. 1996. Relacija semantičke podređenosti i nadređenosti u leksikonu osmogodišnjaka. *Српски језик* (Београд, Никшић) 1—2, 144—148.
- Katičić, Radoslav. 1963. Danska strukturalistička škola. *Suvremena lingvistika* 2, 64—82.
- Kordić, Snježana. 1995. *Relativna rečenica*. Zagreb : Hrvatsko filološko društvo.
- Kristal, D. [David Crystal]. 1985. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Preveli Ivan Klajn i Boris Hlebec. Predgovor Ranko Bugarski. Beograd : Nolit. [Prijevod djela *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, 1985.]
- Крысин, Л.П. 1997. *Толковый словарь иноязычных слов*. Москва : Русский язык.
- ЛЭС = *Лингвистический энциклопедический словарь*. Гл. редактор В. Н. Ярцева. Москва : Большая российская энциклопедия, 2000.
- Logik 2006: <http://www.schuledialektik.de/logik.htm>
- Математички речник* 1983. Sastavio R. E. Abdelnoor Jason. Beograd : Vuk Karadžić.
- McGraw-Hill-ov englesko-srpskohrvatski terminološki rečnik: Računari — elektronika* 1989. Beograd : Građevinska knjiga.
- Metzler Lexikon Sprache* 2000. Hrsg. Glück Helmut. Stuttgart, Weimar.
- Mihaljević, Milan. 1998. *Generativna sintakta i semantika*. Zagreb : Hrvatsko filološko društvo.
- Milojević, Jelisaveta. 1996. *Gramatika reči: algoritamsko opisivanje jezika na primeru složenica*. Beograd : Matematički institut SANU i Filološki fakultet.

- Moskovljević, Jasmina. 1996. Strukturni odnosi u rečenicama sa direktnim govorom i klase glagola uz koje se javlja. *Српски језик* (Београд, Никшић) 1–2, 444–455.
- Moskovljević, Jasmina. 1997. Међуоднос gramatike i leksikona u savremenoj lingvističkoj teoriji. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 26:2, 25–44. Београд : Међународни славистички центар.
- Moskovljević, Miloš, S. 1990. *Rečnik savremenog srpskohrvatskog književnog jezika s jezičkim savetnikom*. Београд : Apolon.
- Pavlović, Milivoj. 1961. Borba nastavaka u srpskohrvatskom jeziku. *Годишњак Филозофског факултета* (Novi Sad) VI, 164–179.
- Poljanec, R.F., S.M. Madatova-Poljanec. ³1973. *Rusko - hrvatski ili srpski rječnik*. Загреб : Школска knjiga.
- Prčić, Ljubica. 1984. Imperativ u različitim funkcijama, relacijama i parajezičkim znacima. U knj. *Gramatika u nastavi maternjeg i stranih jezika*, 133–138. Београд : Друштво за primenjenu lingvistiku Srbije.
- Речник српскохрватскога књижевног језика 1967–75*. Књига 1–6. Нови Сад : Матица српска; Загреб : Матица хрватска (за књ. 1–2, за књ. 3–6 само Мatica српска)
- Richards, J., J. Platt, J., H. Weber. 1985. *Longman Dictionary of Applied Linguistics*. Longman.
- Ристић, Светомир, Јован Кангрга. 1936. *Енциклопедиски немачко-српскохрватски речник*. Београд : Издавачка књижарница Д. Ђуковића.
- Ристић, Светомир, Јован Кангрга. ²1963. *Енциклопедијски немачко-српскохрватски речник*. I–II. Београд.
- Руско-српскохрватски речник* 1988. У редакцији Богољуба Станковића. Нови Сад : Матица српска; Москва : Русский язык.
- СРЯ = *Словарь русского языка в четырех томах*. Гл. редактор А.П. Евгеньева. Москва : Русский язык, ³1985.
- ССИС = *Современный словарь иностранных слов*. Москва : Русский язык, 1993.
- Stojanović, Smiljka, 1996. *Binarne relacije posesije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Београд : Filološki fakultet.
- Stojanović, Smiljka. 1997. Osnovni relacijski termini. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 26:2, 120–127. Београд : Међународни славистички центар.
- Šimundić, Mate. 1994. *Rječnik suvišnih tudica u hrvatskomu jeziku*. Загреб : Barka.
- Šipka, Danko. 1998. *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad : Matica srpska.
- Škiljan, Dubravko, 1985. *Pogled u lingvistiku*. Загреб : Школска knjiga.
- Tasić, Vera, Ivan Bauer. 1989. *Englesko-srpskohrvatski rečnik kompjuterskih termina*. Београд.
- Terminologie zur neueren Linguistik* ²1988. Verfaßt und zusammengestellt

- von Werner Abraham. Tübingen : Max Niemeyer Verlag.
- Tošović, Branko. 1998. Univerzalna semantička klasifikacija glagola. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 27:2, 113–124. Београд : Међународни славистички центар.
- Ulrich, W. 1987. *Linguistische Grundbegriffe*. Würzburg : Verlag Ferdinand Hirt.
- Vitas, Duško. 1997. O elementarnoj morfografemskoj klasi. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 26:2, 195–206. Београд : Међународни славистички центар.

Die korrelative Terminologie

Zusammenfassung

Es gibt verschiedene Wörter für den Ausdruck sprachlicher Beziehungen. Einige von ihnen haben terminologischen Charakter, andere besitzen allgemeine Bedeutung. Lexeme, die diese Funktion haben, nennen wir Korreloreme. In diesem Artikel werden zwei dieser lexikalische Einheiten – die Korrelation und die Relation – untersucht. Der Autor ist in der Analyse zum Schluss gekommen, dass es sehr schwer ist, eine Distinktion zwischen Korrelation und Relation vorzunehmen. Weitere Untersuchungen sollen eine Antwort auf die Frage zu geben, ob es sinnvoll ist, Relation und Korrelation voneinander abzugrenzen und ob man sie einer freien (breiten) Erklärung und Anwendung überlassen soll. Wenn wir uns in Richtung einer strikten Abgrenzung bewegen wollen, ist es am zielführendsten unter Beziehung (odnos) eine allgemeine Kategorie von Verbundenheit zu verstehen, unter Relation (relacija) eine in eine Richtung zielende Beziehung, unter Korrelation (korelacija) eine reziproke Beziehung, und unter Interaktion (interakcija) eine reziproke, dynamische Beziehung.

Ključne riječi: korelacija, relacija, odnos, terminologija, leksik

Key words: correlation, relation, terminology, vocabulary